

In 2007-09 naar schatting 50-100 broedende IJsvogels *Alcedo atthis* in Drenthe

Arend J. van Dijk

Door zijn opvallende kleur is de IJsvogel een bekende vogel. Het is echter geen alledaagse verschijning en daardoor figureren ze geregeld in allerlei waarnemingrubrieken. Komt het op broedmeldingen aan, dat is de spoeling aanmerkelijk dunner. In de afgelopen jaren bereikten broedende IJsvogels in ons land topaantallen, maar hoe zit dat in Drenthe?

In Drenthe is de IJsvogel voor zover bekend nooit een veel voorkomende broedvogel geweest. In de jaren zeventig van de vorige eeuw zijn ooit maximaal 20 paren in een jaar vastgesteld, maar in de meeste jaren bleef de teller steken tussen de 5 en 10 paren of nog minder (van Dijk & van Os 1982, van den Brink *et al.* 1996). Ook nu de stand elders in het land welhaast uit zijn voegen is gebarsten met bijvoorbeeld landelijk bijna 1000 paren in 2008, tegen normaal meestal de helft daarvan of nog minder, is het aantal Drentse broedmeldingen bescheiden. Volgens mij is dat niet juist en door allerlei bronnen te raadplegen heb ik getracht dat beeld voor in elk geval de recente jaren bij te stellen.

Methode

Het vaststellen van een broedgeval van de IJsvogels begint meestal met waarnemingen in april. Ten onrechte worden die vaak voor doortrekker of late wintergast versleten. Anderzijds worden juni-waarnemingen gezien als lokale broedaanwijzing, terwijl er dan ook sprake kan zijn van zwervers of uitgevlogen jongen. Volgens SOVON-normen zijn voor acceptatie van een territorium minimaal 2 waarnemingen vereist, waarvan er 1 moet vallen tussen 1 april en 15 mei. Drentse broedmeldingen uit het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels en het Broedvogel Monitoring Project van SOVON uit de jaren 2007-09 vormen de basis van dit overzicht. Hieronder vallen grote jaarlijks geïnventariseerde gebieden zoals de Drentsche Aa (Dijkstra & Boonstra 2008), Dwingelderveld e.o. (Kleine 2009), ZW-Drenthe (A.J. van Dijk e.a.), Fochteloërveen (H. Feenstra), Bargerveen (Gelderloos & van Berkel 2009), Diependal (VWG De Koperwiek), Exloo e.o. (J. Santing), maar ook tientallen veelal kleinere telgebieden her en der in de provincie. In totaal is hiermee ongeveer eenderde van de provincie bekeken op IJsvogels, maar er zitten relatief veel voor de IJsvogel minder geschikte habitats bij.

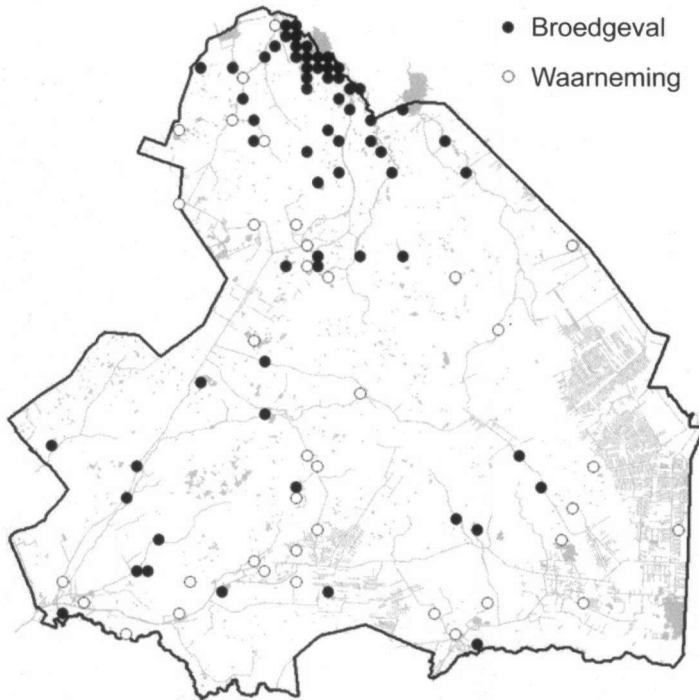
Ter completering zijn waarnemingen uit de maanden april-juni 2007-09 uit www.waarneming.nl en andere waarnemingrubrieken en bronnen gedestilleerd. Tevens zijn aanvullingen ontvangen op het overzicht in de WAD-nieuwsbrief van december 2009, in het bijzonder uit de regio Eelde-Vries van L. Bats en J. de Bruin. In totaal stonden 274 registraties van nesten, territoria en waarnemingen uit 2006-09 ter beschikking. Herhaalde waarnemingen op dezelfde locaties die voldeden aan de SOVON-norm zijn als territoria geteld. Biotoopinformatie komt van de waarnemers (78%) of is ingeschat op basis van de gebiedsomschrijving. Alle melders van IJsvogel-broed(tijd)waarnemingen worden bedankt voor hun gegevens.

Resultaten

Broedpopulatie 2007-09

Alle nestvondsten en territoria uit inventarisaties en op basis van april-juni-waarnemingen leverden in 2007-09 jaarlijks respectievelijk 35, 35 en 22 IJsvogelterritoria op. Jaarlijks geïnventariseerde gebieden laten veel overeenkomst in de verspreiding en aantallen in 2007-08 zien (Bijlage 1), zoals ook uit het landelijke beeld blijkt (van Dijk *et al.* 2010); 2009 valt echter lager uit. Door er vanuit te gaan dat ook elders in Drenthe de verspreiding en aantallen veel overeenkomst vertonen is per gebied het hoogste aantal aangehouden en dan komt het Drentse totaal in 2007-08 uit op 64 territoria. Dit kan wat te hoog zijn door mogelijk dubbel telling, bijvoorbeeld doordat een IJsvogel het ene jaar hier en het andere jaar daar zit of door meetellen van vervolgnesten, maar anderzijds zijn veel geschikte IJsvogelhabitats niet bekeken.

Dat het om meer territoria zal gaan blijkt uit overige meestal eenmalige waarnemingen in april-juni van 36 potentieel geschikte locaties elders in de provincie, waar vaak eerder broedende IJsvogels zijn vastgesteld (Figuur 1 en zie ook van Dijk & van Os 1982, van den Brink *et al.* 1996, SOVON-archief 1996-2008). Omdat IJsvogels lange voedselvluchten kunnen maken (1300-1500 m van het nest is vastgesteld in Eelde-Paterswolde en ZW-Drenthe; B. Bats, J. de Bruin, A.J. van Dijk) is voor acceptatie van een nieuwe potentiële broedvogel een afstand van 1500 m aanhouden. Andere onderwerpen waarvan verder weinig van bekend is, maar die effect kunnen hebben op de populatieschattingen zijn tweede en soms derde broedsels op dezelfde plaats na elkaar of op andere plaats naast elkaar (Cramp 1985) en clusters van nesten, zoals 5 nestvondsten in het Friescheveen en omgeving in 2008 (J. de Bruin, B. Bats). Al met al worden de 63 territoria als ondergrens aangehouden en de 36 potentiële daarbij opgeteld als bovengrens, waarbij de provinciale schatting voor 2007-08 wordt afgerond op 70-100 territoria. Dit aantal is hoe dan ook het hoogste vastgestelde Drentse aantal ooit en dat zal mede in de hand gewerkt zijn door een serie van elf voorafgaande milde winters op rij. De korte vorstperiode in de winter van 2008/09 wordt verantwoordelijk gehouden voor de terugval in 2009, waarbij de populatie geschat wordt op 40-50 territoria. Na wederom een winter met strenge vorstperiodes is het in 2010 waarschijnlijk weer gedaan met de bloeiende IJsvogelstand.

Figuur 1. Verspreiding van IJsvogelnestplaatsen en territoria en overige broedtijdwaarnemingen in Drenthe in 2007-09. *Territories (dots) and other observations in April-May of Common Kingfisher in Drenthe 2007-09.*

Trend 1970-2009

Van de IJsvogel zijn tussen 1928 en 1973 uit Drenthe geen zekere en niet meer dan tien broed(tijd)meldingen bekend, vooral uit het noorden van de provincie. Waarschijnlijk nestelden ze er onregelmatig. De eerste zekere broedgevallen komen uit 1974 (Drentsche Aa) en bij de eerste provinciale inventarisatie in 1975 werd meteen het hoge aantal van 16-20 territoria vastgesteld (van Dijk & van Os 1982). Het aantal opgespoorde nestvondsten en territoria uit 1974-2009 is in Figuur 2 aangegeven en die bereiken naar Drentse begrippen hoge waarden in 1974-78, 1994, 2002 en 2004-09. Door het gemelde aantal Drentse territoria af te zetten tegen de landelijke populatieschattingen blijkt er wel veel overeenkomst in het verloop. Ondanks onvolledigheden vormen de Drentse waarnemingen toch een redelijke afspiegeling van het landelijke populatieverloop.

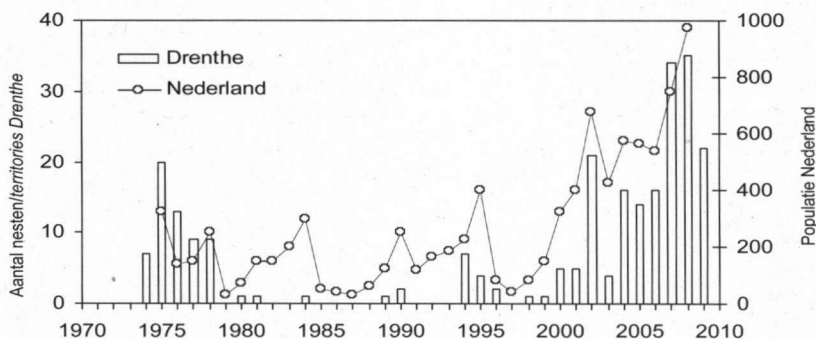
Drentse totaalschattingen vallen hoger uit dan het aantal meldingen per jaar, omdat ze meestal gebaseerd zijn op cumulatieve informatie uit meerdere jaren, die kunnen bogen op een vrijwel volledige Drentse dekking (van Dijk & van Os 1982, van den Brink *et al.* 2006, van Dijk 1987, van Dijk 2003 en dit artikel). Na de piek van 8-20 territoria in 1975-78 is de Drentse stand gedurende bijna twee decennia bijzonder laag. Dat kan reëel zijn zoals bleek tijdens de atlasprojecten in 1979-83 (0-4 territoria) en 1998-2000 (1-5) en na winters met strenge vorst (1979, 1982, 1985-87 en 1996-97: steeds 0-2), maar vaak zijn de gegevens onvolledig. Voor de periode 2001-06 wordt een schatting van 5-30 territoria aangehouden.

Biotoop en nestplaats

In de broedtijd zijn IJsvogels in allerlei wateren waargenomen, zowel (langzaam) stromende als stilstaande. Op basis van 161 waarnemingen in 2006-09 blijkt ruim de helft van de IJsvogels te zijn waargenomen in brede lijnvormige wateren zoals beken en kanalen (Tabel 1). Niet of nauwelijks bevaren kanalen (Oranjekanaal, Linthorsthomankanaal) worden frequenter genoemd dan bevaren kanalen (Noord-Willemskanaal, Drentse Hoofdvaart, Hoogeteense vaart). Kanalen met frequente scheepvaart zijn voor de IJsvogel in het nadeel door grote troebelheid van het water, sterkere golfslag, door volledig beschoeide oevers (geen nestplaatsen) met minder overhangende bomen of takken. Van de stilstaande wateren worden zandwingaten het meest genoemd, waarbij er nauwelijks verschil blijkt tussen in gebruik zijnde (vaak met geschikte nestwandjes, maar geen boomgroei aan oevers) en voormalige zandwinplassen (met meer overhangende takken). Vijvers, vaak in boomrijke parken, bij recreatiehuisjes of elders in bebouwing worden meer genoemd dan veenplassen, vennen of petgaten.

Deze laatste drie hebben vaak vrij ondoorzichtig bruin water. Meeroevers zijn er weinig in Drenthe, maar worden toch relatief veel bewoond (vooral Friescheveen). Deze biotoopverdeling geeft een indicatie van de biotoopkeuze, want dezelfde IJsvogels kunnen in verschillende biotopen foerageren en de nestplaats kan weer in ander biotoop liggen. De IJsvogels van Rheebruggen bijvoorbeeld (53 waarnemingen) foerageerden het meest boven de Oude Vaart (beek 67%, waar ook genesteld werd), in brede en smalle sloten (20%), maar soms ook in de vijver in Uffelte (9%). In de Drentse Hoofdvaart werd 2 keer (4%) voedsel zoeken vastgesteld in vroege ochtend, buiten de vaartijd van boten. Tussen de dorpsvijver en het nest pendelende IJsvogels kruisten de Hoofdvaart wel (3 waarnemingen), zonder er te foerageren.

Opgaven van 38 nestholten hadden merendeels betrekking op steile wanden in zandgrond (21) en veengrond (5). Wortelkluiten van (half) ongevallen boven en struiken werden 8 keer vermeld en tussen boomwortels 3 keer. Eén nest zat in een kunstmatige Oeverzwaluwwand. Alle nesten bevonden zich boven het water. Van 12 nesten zaten in wandjes ter hoogte van 25 tot 150 cm en één op 5 m. Twee nesten zaten vlak naast een Oeverzwaluwkolonie.

Figuur 2. Aantal nesten en territoria van de IJsvogel in Drenthe en de landelijke populatie (van Dijk et al. 2010) in 1974-2009. Number of nests and territories of Common Kingfisher in Drenthe and breeding population in the Netherlands in 1974-2009.

Tabel 1. Verdeling van 161 territoria en broedtijdwaarnemingen in 2006-09 over zeven biotooptypen. *Frequency of observations per habitat in breeding season.*

Biotoop		N territoria	%
Habitat		N territories	%
Beek	<i>Brook</i>	43	27%
Kanaal	<i>Canal</i>	42	26%
Zandwinplas	<i>Sandpit</i>	28	17%
Vijver	<i>Pond</i>	15	9%
Sloot	<i>Ditch</i>	12	8%
Veenplas	<i>Fen</i>	11	7%
Meer	<i>Lake</i>	10	6%

Discussie

Met de gevolgde werkwijze bij het bepalen van populatieaantallen bestaat de kans op dubbelstellingen door vervolglegels, door grote afstanden die voedselzoekende IJsvogels kunnen afleggen en door overlap tussen jaren. Aan de andere kant wijzen herhaalde waarnemingen uit potentiële gebieden er op dat er meer 'blauwe flitsen' in Drenthe zitten dan op het eerste gezicht lijkt. Naar mijn idee zal de stand in 2007-08 eerder in de buurt van het maximum dan minimum hebben gelegen.

Het is lastig een volledig beeld te krijgen van de Drentse IJsvogel-broedpopulatie, omdat maar enkele grote gebieden met veel IJsvogelhabitat regulier geïnventariseerd worden, zoals de Drentsche Aa, regio Vries-Eelde en ZW-Drenthe. En daar zijn meteen ook de meeste aantallen gemeld. Er vindt bijvoorbeeld weinig gericht telwerk plaats in potentiële IJsvogelhabitats met zandplassen, kanalen, beken etc. in de zuidoostelijke helft van de provincie, de vanouds beste regio. Met kunst- en vliegwerk is de verspreiding en aantalsverloop enigszins gereconstrueerd, maar beter is het om jaarlijks enkele zandwinplassen, kanalen en beken verspreid over de provincie als steekproefgebieden op IJsvogels te inventariseren. Eerste prioriteit daarbij zou op gebieden grofweg ten oosten en zuiden van de lijn Assen-Hoogeveen-Meppel moeten liggen. Dat lijkt me een mooie taak voor vogelwerkgroepen en de SOVON-districtscoördinator. Meldingen via www.waarneming.nl kunnen een belangrijke bijdrage leveren, zeker wanneer er in april-mei direct op wordt ingesprongen en wanneer ook gedrag en broedindicatie worden gemeld. En houdt er rekening mee dat IJsvogels op onwaarschijnlijke plekken kunnen nestelen, zoals in dorpsvijvers, in recreatieparken en nabij zwemplekken. Net als de Oeverwaluw weet de IJsvogel direct gebruik te maken van tijdelijk geschikte broedplaatsen.

De strengheid van de winter en de populatiegrootte van de IJsvogel is vaak één op één. Zelfs aan de onvolledige Drentse gegevens valt in grote lijnen af te lezen dat dieptepunten steevast na strenge of koude winters vallen, zoals 1978/79, 1981/82, 1984/85, 1985/86, 1986/87, 1991/92, 1995/96 en 1996/97. Na enkele zachte winters volgen er meestal weer jaren met meer en meer meldingen (Figuur 1). Toch zijn er ook verschillen, zonder dat streng winterweer in het spel is, zoals in 2002 toen plotseling 20 waarnemingen zijn gemeld en in 2001 en 2003 maar enkele. Naast winterweer en onderzoeksintensiteit, speelt ook geschikt en voldoende viswater, voedsel, nestgelegenheid en dergelijke een rol.

In vergelijking met de jaren zestig t/m tachtig van de vorige eeuw is de waterverontreiniging in Drenthe teruggedrongen, is de waterkwaliteit verbeterd en zijn vooral ingaande de jaren negentig op diverse plekken barrières voor vissen weggehaald, zoals de aanleg van vispassages (Brouwer *et al.* 2008, Provincie Drenthe 1992). In het algemeen hebben deze factoren gunstig uitgediakt voor de visstand en daarmee ook voor de IJsvogel. Met de aanleg van nieuwe zandwinplassen

en nieuwe (potentiële) nestwandjes op bestaande plekken is er tevens broedhabitat bijgekomen. Aangepast natuurvriendelijk beheer van sommige wateren, waarbij afslag van oevers, boomgroei aan oevers, deels in het water gevallen bomen of omgevallen bomen met wortelkluif worden getolereerd, heeft de IJsvogel waarschijnlijk een extra duw in de rug gegeven. Nestgelegenheid is vermoedelijk geen sterk beperkende factor geweest voor populatiegroei in Drenthe. Op verscheidene plekken, met in de recente jaren voor het eerst nestelde IJsvogels, is het biotoop ogenschijnlijk weinig anders en waren er altijd al geschikte nestplaatsen aanwezig.

Volgende geschikt viswater, voedsel en nestplaatsen en een serie zachte winters lijken samen de factoren te zijn die er voor te hebben gezorgd dat de stand van de IJsvogel tot ongekende hoogte heeft kunnen groeien. Dat moet dan wel geregistreerd worden door oplettende en volhoudende tellers. Als de voortekenen niet bedriegen en beleidsvoornemens worden uitgevoerd (Brouwer *et al.* 2008), lijken er voor de 'blauwe flits' nog gouden tijden aan te breken, al zal het altijd gepaard blijven gaan met vallen en opstaan door wintereffecten.

Summary: Estimated breeding population of 50-100 Common Kingfisher *Alcedo atthis* in Drenthe in 2007-08. Collected information of Kingfisher nests, territories and observations in potential breeding habitats in April-June revealed an all time high population of 50-100 territories in 2007-08 in the province of Drenthe (Fig. 1, Appendix 1). A series of mild winters since 1998 and most likely also due to the improvement of the quality of water, gradually pushed up the population. The population in 2001-06 is estimated 5-30, and in 2009 (after a cold spell in the winter) 40-50 territories. After 1970 the Kingfisher population peaked in 1975-78 (8-20 territories), 1994, 2002 and 2004-2009 and in between 0-10 territories were present, partly due to the effects of severe winter weather and incomplete data. The trend in the number of Kingfisher territories in 1970-2009 in Drenthe, largely coincides with the national trend of population estimations (Fig. 2). Most Kingfishers (n=161) in Drenthe were observed along brooks and canals (53%) and smaller numbers in sand pits, ponds, fens and along ditches, with most nests (n=12) found in vertical sandy banks 25-150 cm above the water.

Literatuur

- ▶ Van den Brink H., van Dijk A., van Os B. & Venema P. 1996. Broedvogels van Drenthe, Van Gorcum, Assen.
- ▶ Brouwer T., Crombaghs B., Dijkstra A., Scheper A.J. & Schollema P.P. 2008. Vissenatlas Groningen Drenthe. Profiel, Bedum.
- ▶ Cramp S. (ed.) 1985. The birds of the Western Palearctic, Vol IV. Oxford university press, Oxford.
- ▶ Van Dijk A.J. 1989. Drentse broedvogelaantallen. Drentse Vogels 2/3: 163-188.
- ▶ Van Dijk A.J. 2003. Aantalschattingen van broedvogels in Drenthe in 1998-2000. Drentse Vogels 17: 1-14.
- ▶ Van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & Plate C.L. 2010. Broedvogels in Nederland in 2008. SOVON-monitoringrapport 2010/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- ▶ Van Dijk A.J. & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

- ▶ Dijkstra B & Boonstra S. (red). 2008. De broedvogels van de Drentsche Aa 2004-2007. Rapport in eigen beheer, Assen.
- ▶ Gelderloos P. & van Berkel H. 2009. Broedvogelinventarisatie Bargerveen 2008. Rapport Staatsbosbeheer, Zandpol.
- ▶ Kleine J. 2009. Fauna-inventarisatie Nationaal Park Dwingelderveld en omgeving 2008. Rapport, Dwingeloo.
- ▶ Provincie Drenthe 1992. Natuur in Drenthe. Provincie Drenthe, Assen.
- ▶ SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Adres:

Anserweg 8, 7975 PB Uffelte,
arend.vandijk@sovon.nl

Bijlage 1. Meldingen van nestplaatsen en territories (aantal) en van uitsluitend waarnemingen van IJsvogels in april-juni (w) in Drenthe in 2006-09, met aanduiding van biotoop. *Appendix 1. Kingfisher nests and territories (number) or only observations in April-June (w) in Drenthe in 2006-09 with habitat information (kanaal-canal, beek-brook, (voormalige) zandwinplas- (former) sandpit, sloot-ditch, veenplas-fen, vijver-pond.*

Plaats Area	Biotoop Habitat	2006	2007	2008	2009
Gouw, Peizermade	kanaal, sloot				w
Weringsbroeken, Peizermade	kanaal, sloot			1	1
Zuidermaden, Matsloot	kanaal, sloot		1		
Eelderwolderpolder	voormalige zandwinplas, beek, kanaal		1	2	1
Peizer- & Eeldermeden	beek, kanaal, sloot	4	4	1	
Elsburger Onland, Paterswolde	veenplas	1	1	1	
Kluivingsbos, Paterswolde	veenplas, sloot	1	2	w	1
Friescheveen	meer, veenplas, sloot	1	2	4	1
Maatlanden, Roden	sloot, vijver		1		
Rodervaart, Roden	voormalige zandplas, kanaal			1	
Peizerdiep-noord, Roden	beek				w
Mensinge, Lieverensche diep, Roden	beek	w	1	w	
De Duinen, Eelde	vijver, sloot		1		
De Horst, Eelde	voormalige zandwinplas, beek		1	1	1
De Braak, Eelde	vijver, sloot	w	1	1	
Eelde-Paterswolde en omgeving elders	vijver, sloot, beek	1		1	
Lappenvoort, Oude Aa, Eelde	sloot, beek		1	1	1
Glimmermade, Noord-Willemskanaal, Eelde	kanaal	1			
Noord-Willemskanaal, Drentsche Aa, De Punt	voormalige zandwinplas, beek		1		
Yderveen, De Punt	voormalige zandwinplas, veenplas				1
Noord-Willemskanaal, De Punt	kanaal			1	
Zuidlaardermeer, Midlaren	meer, sloot		1		w
Zandplas Steenberg	zandwinplas			w	
Oostervoortsediep, Langelo	beek		1		w
Schillenveen e.o. Langelo	veenplas			1	
Peestermade, Peest-Norg	beek				w
Hondstongen, Vries	beek		1		
Grote Matsloot, Donderen	beek			1	
Drentsche Aa, Oude Molen-De Punt	beek, zandwinplas	2	2	2	1
Oosterwatersewg, Noord-Willemskan., Vries	kanaal				1
Drentsche Aa, Schipborg	beek	1	2	1	
Hunzedal, Zuidlaren	beek	1			w
Kolonievaart, Veenhuizen	kanaal (of zandwinplas?)	w	w	w	w
Meestersven, Zeijen	veenplas				1
Heideheim, Noord-Willemskanaal, Vries	kanaal			1	
Duunsche Landen, Annen	beek		1		
Kolonievaart, Huis ter Heide	kanaal			w	
Zeijerveen, Assen	vijver kanaal			w	
De Larix, Assen	vijver, sloot			w	w
Asserbos noord, Assen	vijver	1	1	1	1
Baggelhuizen, Witten, Assen	voormalige zandwinplas		w	1	
Asserbos zuid, Boskamp, Assen	beek, sloot			w	
Asserbos, Sterrebos, Assen	vijver, sloot				1

Plaats <i>Area</i>	Biotoop <i>Habitat</i>	2006	2007	2008	2009
Drentsche Aa, Ekehaar-Loon	beek		1		1
Drentsche Aa, Rolde-Anderen	beek			1	
Gasselternijveensemond	voormalige zandwinplas			w	
Anreep, Assen	beek, voormalige zandwinplas				w
Boswachterij Borger	zandwinplas				w
Wapserveense Aa, Nijensleek	zandwinplas, beek	1		1	1
Rheebruggen, Uffelte	beek, vijver, kanaal		1	1	1
Oude Vaart, Wittelte-Uffelte	beek			1	
Oude Vaart, Paradijs, Meppel	kanaal				w
Lange Weiden, Ruinen	beek		1		
Sultansmeer, Ruinerwold	veenplas, beek		1	1	1
De Koekoek, Weerwille	beek, veenplas			1	
Diependal, Smilde	vloeienveld/vijver, veenplas, sloot				w
Oranjekanaal, Hijken	kanaal			1	
Recreatiepark Hunzedal, Borger	voormalige zandwinplas, kanaal			w	
Blauwe Meer, Hoogersmilde	zandwinplas		1	w	
Mussels, Beilen	zandwinplas, beek	1	1	1	1
Timmerholt, Westerbork	beek, vijver				w
VAM-/Linthorsthomankanaal, Wijster	kanaal				w
Vossenbergh, Wijster	kanaal		w		
Oranjekanaal, Haantje, Emmen	kanaal			w	1
Emmerschans, Emmen	voormalige zandwinplas		w		w
VAM Oude Diep, Drijber	beek, sloot				w
VAM, Wijster	kanaal, vijver		w	1	
Linthorsthomankanaal, Tiendeveen	kanaal			w	
Klencke, Oosterhesselen	vijver, kanaal				1
Broeklanden, Oosterhesselen	beek, sloot				1
Westenesch, Oranjekanaal, Emmen	kanaal			w	1
Bargermeer, Emmen	kanaal, sloot		w		
Huis te Echten, Echten	sloot, vijver, beek		w		
Oude Diep, Hoogeveen-Fluitenbergh	beek, vijver	w		w	
Venesluis, Hoogeveen	vijver, sloot			w	
De Wieken, Hoogeveen	kanaal, sloot	w			
Buitenvaart, Hoogeveen	vijver, sloot			w	
Rietlanden, Zuidbarg, Emmen	zandwinplas			w	w
Oosterdiep, Bargercompascuum	kanaal	w	w	w	w
Wilhelminapark, Reest, Meppel	beek, vijver		1	1	
Oosterboer, Meppel	kanaal, vijver				w
Dikninge, De Wijk	beek, vijver			w	
Nijstad, Hoogeveen	zandwinplas			1	
Veeningerplas, Veeningen	voormalige zandwinplas		w	w	
Schoonhoven, Hollandscheveld	vijver (kunstm. oeverwaluwand)		1	1	
Kanaal Zwinderen-Coevorden	kanaal			w	
Drostendiep, Dalen	beek			w	
Vesting, Coevorden-centrum	kanaal, vijver			w	
Kanaal A, Schoonebeek	kanaal				w
Klinkenvier, Coevorden	zandwinplas		w		1
totaal nesten en territoria	<i>total nests and territories</i>	16	34	35	22
totaal broedtijd-meldingen	<i>total observations April-June</i>	6	11	24	20
totaal	<i>total</i>	22	45	59	42